

NIEPOWODZENIA SZKOLNE

Mózg człowieka najszybciej i najintensywniej rozwija się w dzieciństwie. Dzieci już od dnia narodzin uwielbiają się uczyć. Niestety, wraz z rozpoczęciem nauki szkolnej część z nich napotyka trudności, z którymi nie potrafi sobie poradzić. Pojawia się niechęć do nauki i szkoły. Trudności w procesie uczenia się są czymś naturalnym. Nowe zagadnienie, temat, zadanie wymagają wysiłku, by je przyswoić lub rozwiązać. Zawsze też towarzyszy temu pewne napięcie – stres mobilizujący do działania. Zazwyczaj trudności te dziecko pokonuje samodzielnie, wieńcząc swoją pracę sukcesem: dobrze wykonanym zadaniem czy świetnie napisaną klasówką. Niektóre dzieci jednak, z różnych przyczyn, nie potrafią sobie poradzić – trudności wydają się przerastać ich siły. Konieczna jest wtedy pomoc rodziców i nauczycieli. Jeśli jej zabraknie, początkowe trudności mogą doprowadzić do niepowodzeń szkolnych.

NIEPOWODZENIA SZKOLNE – to sytuacja, w której dziecko-uczeń mimo możliwości nie opanowuje materiału, nie spełnia wymagań określonych programem nauczania w danej klasie (w klasach I-III) lub w zakresie przedmiotu (w klasach starszych).

Niepowodzenia szkolne mają miejsce, gdy:

- dziecko stara się przyswoić wiedzę i umiejętności, lecz jego wysiłki nie przynoszą oczekiwanych efektów – zaległości się pogłębiają, a oceny nie są zadowalające
- widoczne są postępy w nauce i dobre oceny, lecz nauka dokonuje się poprzez zbyt duży wysiłek dziecka, niewspółmierny do poziomu stawianych wymagań, lub wyłącznie przy staraniach i wysiłku rodziców, korzystaniu z korepetycji i dodatkowej pomocy.

JAK POWSTAJĄ NIEPOWODZENIA SZKOLNE?

- Dziecko ma częściowe i stosunkowo niewielkie braki w wiadomościach: szczególnie w zakresie matematyki i języka polskiego, często niezauważane przez nauczyciela
- Braki pogłębiają się do tego stopnia, że dziecko nie potrafi ich uzupełnić, odstaje od rówieśników, nie nadąża, próbuje radzić sobie za pomocą ściągania, spisywania prac domowych i podpowiedzi kolegów, wzrasta niechęć do nauki oraz instytucji szkolnej, pojawiają się lęki i fobie szkolne, rodzą się konflikty z rówieśnikami, zachowania niewłaściwe, agresywne
- Niepowodzenia ujawniają się w postaci negatywnych ocen, dziecko nie jest w stanie nadrobić zaległości, otrzymuje etykietkę ucznia słabego lub trudnego, unika sytuacji sprawdzających jego wiedzę i umiejętności (sprawdzianów, odpytywania), spóźnia się na lekcje, wagaruje, porzuca szkołę
- Zaległości prowadzą do powtarzania nauki w tej samej klasie

Pod brakiem sukcesów w nauce, złymi ocenami i negatywnymi uwagami nauczycieli kryją się ograniczenia, deficyty i inne trudności, których doświadcza dziecko w procesie uczenia się, np. niska odporność na stres, słaba pamięć, wada wzroku/słuchu, dysleksja rozwojowa i inne. Trzeba jak najszybciej rozpoznać przyczyny niepowodzeń. Dzięki temu niepowodzenia szkolne można całkowicie zniwelować lub ograniczyć do minimum.

CO CZUJE DZIECKO, KTÓRE DOŚWIADCZA NIEPOWODZEŃ W NAUCE?

- wstyd
- niską samoocenę
- przekonanie o nieskuteczności własnych działań
- brak wiary we własne możliwości
- brak motywacji
- niechęć do przedmiotów szkolnych i nauki
- strach przed kolejnymi niepowodzeniami
- drażliwość, napięcie
- zmniejszoną odporność emocjonalną
- zahamowanie myślenia

CO JEST PRZYCZYNĄ NIEPOWODZEŃ SZKOLNYCH?

Przyczyny mogą mieć źródło:

1. w dziecku (fizyczno – psychiczne)
 - potrzeby psychiczne dziecka
 - stan zdrowia
 - poziom rozwoju umysłowego
 - poziom rozwoju emocjonalnego
 - możliwości poznawcze (sprawność myślenia, pamięci, uwagi)
 - osobowość, temperament
 - dojrzałość szkolna
 - zaburzenia rozwojowe (np. specyficzne trudności w uczeniu się, słaba pamięć i uwaga, deficyty rozwojowe w zakresie zmysłów: wzroku, słuchu, zmysłu równowagi, dotyku; zaburzenia lateralizacji, opóźnienie rozwoju psychomotorycznego, ADHD, autyzm, zespół Aspergera)
 - lęki, neurotyzm
2. w środowisku (sytuacja rodzinna, warunki socjalne)
 - atmosfera w domu i w rodzinie
 - więź emocjonalna z bliskimi osobami
 - relacje z rówieśnikami
 - warunki bytowe, status materialno – ekonomiczny
 - status społeczny rodziców
 - środowisko wychowawcze, metody wychowywania i postawy rodziców

- poziom zaspokojenia podstawowych potrzeb dziecka
 - zainteresowanie dzieckiem i jego postępami w nauce
 - trudne sytuacje rodzinne (rozpad związku rodziców, rozwód, długotrwała nieobecność jednego lub obojga rodziców, choroby psychiczne, alkoholizm, wykorzystywanie seksualne, przemoc)
3. w szkole (niewłaściwe metody nauczania, zawyżony poziom oczekiwań)
- metody, środki i formy nauczania
 - osobowość, postawa i umiejętności pedagogiczne nauczyciela
 - przygotowanie merytoryczne, wiedza nauczycieli
 - zaplecze dydaktyczne szkoły
 - organizacja nauczania (np. zbyt liczne klasy)
 - możliwość indywidualizacji nauczania
 - nuda – zbyt trudne lub zbyt łatwe zadania
 - przeładowanie programów edukacyjnych
 - niedostosowanie podręczników do możliwości uczniów
 - brak samokształcenia nauczyciela
 - sposób kontroli efektów pracy uczniów
 - nadzór pedagogiczny
 - niewłaściwe relacje z rówieśnikami w klasie – niezdrowa rywalizacja
 - przemoc słowna lub fizyczna

Czynniki te są ze sobą sprzężone, wzajemnie się przenikają i warunkują. Dlatego działania podejmowane by pomóc dziecku, powinny dotyczyć wszystkich sfer życia dziecka.

Poświęcanie dziecku całej uwagi przez rodziców (nadopiekuńczość, przewlekła choroba dziecka, rozpad małżeństwa rodziców, obecność tylko jednego z rodziców, itd.), tak samo jak brak wystarczającej uwagi dla dziecka (wynikający z kolejności i okoliczności urodzenia dziecka, gdy dziecko jest niechciane, uwaga poświęcana jest rodzeństwu, itd.) mogą stać się przyczyną syndromu braku osiągnięć.

OBJAWY SYNDROMU BRAKU OSIĄGNIĘĆ:

- dziecko się nie skupia
- nie odrabia zadań domowych i nie oddaje prac
- uczy się niewiele lub wcale
- uważa, że nauczyciele go nie lubią i są niesprawiedliwi
- według niego nauka jest nudna i do niczego się nie przyda
- prosi o pomoc i dodatkowe wyjaśnienia niezależnie od rodzaju i stopnia trudności zadania – chce zwrócić uwagę dorosłego
- podczas nowych zadań dziecko narzeka, złości się, płacze, ma napady hysterii i jest bezsilne – uspokaja się, gdy ktoś zaoferuje mu pomoc
- dziecko uczy się tylko wtedy, gdy poświęca mu się uwagę

Nadopiekuńczość wobec dziecka sprawia, że podejmowanie wysiłku uzależnia ono od reakcji otoczenia: uwagi dorosłych, wsparcia, pochwały, spełnienia oczekiwań. Taka motywacja (zewnętrzna), nawet jeśli mobilizuje do działania, prowadzi do wzajemnych uzależnień, pogłębia niesamodzielność i nie przynosi dziecku satysfakcji. Zbyt częste pomaganie i wyręczanie dziecka powodują, że ono samo nie potrafi samodzielnie zacząć lub skończyć pracy, szybko się denerwuje i czuje się bezsilne. Brakuje mu właściwej odporności na napięcie emocjonalne, które naturalnie pojawia się przy samodzielnej pracy. Od najmłodszych lat życia dziecka trzeba kształtować w nim motywację wewnętrzną. Gdy dostrzega ono zależność między uczeniem się a dobrym rezultatem, dobrze sobie radzi z

trudnościami i chce być samodzielne. Dlatego zamiast oceniać pracę dziecka, mówiąc: bardzo dobrze!, zapytajmy, czy jest zadowolone z rezultatu. Jeśli tak, okażmy, że cieszymy się razem z nim; jeśli jednak nie – zapytajmy dziecko, co może zrobić, by to poprawić.

Gdy dziecko podczas podejmowania nowych zadań jest podenerwowane, zniechęcone, obraża się:

- nie obniżaj wymagań
- nie pocieszaj dziecka
- podaj jasną i prostą instrukcję do zadania
- pomóż dziecku skonstruować plan działania
- akcentuj i doceniaj samodzielną pracę

Dziecko, które zostaje pozbawione doświadczenia umiarkowanego stresu, nie potrafi poradzić sobie z wymaganiami stawianymi mu w szkole. Każde zadanie wywołuje w nim napięcie, którego nie umie przezwyciężyć, by znaleźć rozwiązanie, dlatego płacze, denerwuje się i ciągle prosi o pomoc.

Aby wzmocnić w dziecku samodzielność i pewność siebie:

- nie wyręczaj dziecka – pozwól mu robić samodzielnie to, co powinno i potrafi zrobić samo
- stopniowo wycofuj bezpośrednią pomoc – jeśli nawet pomagasz dziecku w rozpoczęciu zadania, dyskretnie pozostaw je samo podczas pracy
- poświęć swoją uwagę dziecku wtedy, gdy samo wykona zadanie – zwyczajnie je pochwal
- zrezygnuj z ciągłego przypominania i poganiania dziecka – pozwól mu doświadczyć negatywnych konsekwencji
- zawsze zachęcaj do samodzielności
- nie dawaj dziecku gotowych rozwiązań – zachęcaj je do podejmowania decyzji

Tym, czego dziecko potrzebuje najbardziej jest miłość i akceptacja rodziców. Zamiast traktować dziecko jak słabe, chore lub leniwe, rodzice powinni starać się zrozumieć jego możliwości i ograniczenia.

JAK ZAPOBIEGAĆ NIEPOWODZENIOM SZKOLNYM?

Dzięki wczesnemu rozpoznaniu trudności dziecka i właściwym działaniom rodziców można skutecznie zapobiec pojawieniu się niepowodzeń w szkole. Już od narodzin dziecka trzeba wspomagać jego rozwój, by był harmonijny i wszechstronny. Bardzo ważne jest zwrócenie uwagi na to, czy w rozwoju ruchowym dziecka wystąpiły wszystkie kolejne etapy, np.: pełzanie, raczkowanie, stanie i chodzenie. Dziecko uczy się i rozwija najintensywniej w ciągu pierwszych trzech lat życia – to najlepszy czas, by utrwalić w nim ciekawość świata, rozwijać inteligencję, przygotować do nauki czytania i pisanania poprzez zabawę.

1. KSZTAŁTOWANIE CIEKAWOŚCI ŚWIATA:

- uczenie wieloma zmysłami, np. dotykanie liter z szorstkiego materiału, lepienie liter z plasteliny
- uczenie w działaniu – np. piosenka z pokazywaniem części ciała
- wspólna zabawa rodziców z dzieckiem, np. segregowanie zabawek, ubrań
- zapewnienie dziecku tyle ruchu, ile pragnie – częste spacery, jazda na rowerze
- wycieczki w ciekawe miejsca, np. do zoo, ogrodu botanicznego
- uprawianie sportu, np.

2. JAK POLUBIĆ CZYTANIE:

- pokaż dziecku, że czytanie sprawia ci przyjemność – czytaj codziennie choćby fragment książki
- zadbaj o to, by w domu znajdowały się interesujące dla dzieci książki
- od najmłodszych lat czytaj dziecku i razem z nim: wspólnie oglądajcie ilustracje, zachęcaj dziecko do nazywania przedmiotów i czynności na obrazkach, niech opowiada o tym, co widzi
- włączaj dziecko w proces czytania: otwieranie książki, przewracanie kartek, wskazywanie podpisów obrazków
- pokaż dziecku, jak można praktycznie wykorzystać czytanie: poproś je o odczytanie napisów na opakowaniach, przepisów kulinarnych, listy zakupów
- rozmawiaj na temat przeczytanego tekstu – zachęcaj do zadawania pytań, wyjaśniaj trudne pojęcia
- zachęcaj dziecko do tworzenia rysunków na temat przeczytanego opowiadania, bajki lub wierszyka – później można zrobić wystawę prac lub album
- poproś dziecko o wymyślenie dalszego ciągu bajki
- powtarzaj ulubione fragmenty, zabawne, rymowane wierszyki, by dziecko nauczyło się ich na pamięć
- zachęcaj do tworzenia własnych opowiadań lub wierszyków wraz z ilustracjami
- odwiedzaj z dzieckiem księgarnie i biblioteki – pozwól mu oglądać i wybierać książki, które je interesują

Czytaj dziecku codziennie! Kiedy jest małe, poświęcaj na to tyle czasu, ile dziecko jest w stanie skoncentrować się na ilustracji. Stopniowo wydłużaj ten czas do 20-30 minut w wieku przedszkolnym. Czytaj również starszym dzieciom – tak długo, jak długo będzie to dla nich przyjemne.

3. JAK POLUBIĆ PISANIE:

- już od niemowlęctwa rozwijaj zdolności manualne dziecka – dawaj mu zabawki, które można łatwo chwytać, obracać, zgniatać
- stwórz możliwości do rozwoju motoryki małej: precyzyjnych ruchów rąk, dłoni i palców – zadbaj o miejsce i przybory do rysowania, malowania; wykorzystuj różne techniki plastyczne: wyklejanie, lepienie z plasteliny, masy solnej, malowanie palcami, ćwicz z dzieckiem wycinanie, darcie, stemplowanie
- chwal samodzielną twórczość dziecka, zachęcaj do dokładności, staranności i dokańczania prac – warto urządzić wystawę prac dziecka

- od 3 roku życia należy ćwiczyć u dziecka chwyt pęsetkowy (palec wskazujący dotyka kciuka) przez nawlekanie koralików, ugniatanie ciasta, przypinanie klamerek
- kształtuj prawidłowe trzymanie ołówka i kredki, dbaj o właściwe ułożenie ręki i kartki podczas rysowania i pisania oraz o prawidłową postawę ciała
- zachęcaj do praktycznego wykorzystywania umiejętności pisania: podpisywanie swoich prac, pisanie miłych liścików do członków rodziny, wpisywanie życzeń na laurkach, pisanie pamiętnika
- żeby poprawić kształt pisma lub tempo pisania, zachęcaj dziecko do rywalizacji z samym sobą i pobijania własnych rekordów: ładnego pisma, pisania na czas, bezbłędnego przepisywania

4. *JAK POLUBIĆ ZADANIA MATEMATYCZNE:*

- zachęcaj do budowania z klocków, lepienia przestrzennych figur, układania puzzli
- w codziennych sytuacjach ucz dziecko pojęć: mniej, więcej, tyle samo
- w formie zabawy ucz części ciała i stron oraz stosunków przestrzennych – lewa, prawa, góra, dół, za, przed, itd.
- wykorzystaj w zabawie gry, np. chińczyk, domino, monopol, łamigłówki, układanki logiczne
- ćwicz umiejętności grupowania i segregowania, np. dopasowywanie skarpetek, grupowanie zabawek, układanie klocków według kolorów lub kształtu
- włączaj liczenie do codziennych czynności, np. liczenie części garderoby, kupionych owoców, ciastek, monet.

